

**Innvandermuseum til Viken
plassert i Askim i Indre Østfold
som vertskommune
Et forprosjekt**

**Av Terje Kristiansen
Askim Historielag**

**Kapittel I
Innvandring**

Historien om innvandring er historien om den jødiske innvandringen på 1700-tallet, om svenskeinnvandringen på midten av 1800-tallet, om den kinesiske restauranten, om den finske innvandringen av kvener og skogfinner og om romfolket. Det er historien om grupper av mennesker som ble invitert til landet for å bidra med kunnskap eller arbeidskraft. Det er historien om flyktningekvoter, om asylsøkere, oppholdstillatelser og om statsborgerskap.

Innvandring til Norge har foregått så lenge vi kan snakke om en norsk statsdannelse, det vil si fra om lag år 900. Innvandringen har vært av stor betydning for landet, blant annet med tanke på fornyelsen av det norske samfunnet, men også i utformingen av det «det norske». Innvandrere og deres etterkommere har i perioder utgjort eliter i det norske samfunnet, som eksempel i foreningstiden med Danmark fra 1536 til 1814.

Det kan grovt skilles mellom tre typer innvandrere:

1. fagfolk som blir aktivt rekruttert til Norge
2. arbeidsinnvandrere som kommer på eget initiativ
3. flyktninger

Alle de tre gruppene har kommet til Norge til alle tider, men hver av dem har dominert i bestemte perioder i norsk innvandrerhistorie

Innvandrere, flyktninger og asylsøkere dominerer innvandringen i vår tid, men politiske og religiøse flyktninger har Norge mottatt i alle fall fra 1700-tallet. Jødene er kanskje mest kjent.

I andre halvdel av 1800-tallet var passtvangen fjernet, og innvandringen var helt fri. Etter hvert ble innvandringen mer regulert. Passplikt ble innført i 1917. Det er særlig to grunner til restriksjonene:

For det første utviklet det seg en mer etnisk-kulturell nasjonsoppfatning. Før den første statsborgerskapsloven kom i 1888, ble alle som flyttet til Norge og bodde i landet noen få år, regnet som norske. Siden måtte innvandrere søke. For det andre har fremveksten av den kostbare velferdsstaten gjort at myndighetene ønsker å vurdere strengt hvem som kan få oppholdstillatelse og dermed rettigheter til velferdsytelser.

Det kom over 100 000 svenske arbeidere til østlandsområdet i løpet av 1800-tallet. Historien om innvandringen til Østfold er historien om de svenske rallarene ved slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet som anla jernbane, blant annet Østre og Vestre linje, og som bygde kraftverk. I Østfold er det fire elvekraftverk, som er Norges største. Det er historien om barfotjentene fra Sverige som tok huspost på hele Østlandet, og om de svenske sesongarbeiderne som gravde grøfter for østfoldbøndene. Det er historien om kinarestauranten og om det internasjonale miljøet ved Viking Askim, der de ansatte representerte nær 70 nasjonaliteter.

Omfanget av innvandringen til Norge ved det siste århundreskiftet savner sdestykke i historien. Og vekstraten har aldri vært høyere enn i de siste 20 årene.

Det siste århundret har folk kommet til Norge fra gradvis fjernere strøk. I eldre tid kom folk fra nærområdene – Norden og senere det øvrige Europa. Først fra slutten av 1960-tallet begynte det å komme innvandrere fra fjerne kontinenter.

Poteter, kristendom, kebab, og karaoke – vi møter hver dag ting som er kommet til Norge fra verden omkring oss. For oss er det en selvfølge, men dette er en del av historien om innvandring. Innvandringen har påvirket oss og formet Norge gjennom historien og ikke minst skapt det samfunnet vi lever i i dag.

Den nye innvandringen

- Fra tidlig på 1960-tallet og frem til innvandringsstoppen i 1975 kom det arbeidsinnvandrere fra Sørøst-Europa, Jugoslavia, Tyrkia og Pakistan.
- Utover 2000-tallet prøvde stadig flere mennesker fra Asia og Afrika å ta sjøveien til Europa. Norske handelsskip gjorde etter hvert en stor redningsinnsats i Middelhavet

- Norge måtte garantere at de ville gi båtflyktningene innreise til Norge for å få lov til å sette dem i land i nabolandene. Her bodde båtflyktningene i egne leire, med opplæringsprogram drevet av norske myndigheter, til de ble sendt til Norge.
- Viking Askim rekrutterte i 1970-71 til sammen 70 Jugoslavere fra Kroatia og Serbia til bildekkfabrikken i Askim. Det samme skjedde ved mange andre bedrifter, særlig på Østlandet hvor andre nasjonaliteter var representert.
- I 2018 var 17,3 prosent av befolkningen i Norge innvandrere, noe som tilsvarer 916 625 personer. I Askim utgjorde innvandrerne 20 prosent. Askim var den største innvandrerkommunen i Østfold.
- De største gruppene av innvandrere kom fra Polen, Litauen, Somalia, Sverige, Pakistan og Irak. Tilstrømningen fra Øst-Europa skyldes i stor grad bevegelsesfriheten som fulgte med deres EU-medlemskap.
- Den spesielt sterke tilveksten i denne perioden skyldes økt arbeidsinnvandring fra EU-området. Før 2004 kom bare 10 prosent av de ikke-nordiske innvandrerne som arbeidsinnvandrere, mens i årene etterpå har dette økt til om lag 50 prosent, og to av tre kommer fra EU-området.

Kapittel II

Et innvandrer museum

Askim Historielag mener at et innvandrer museum må være en nasjonal oppgave, og at museet legges inn under Østfoldmuseene i Viken fylke. Videre mener Askim Historielag at vertskommunen bør være Indre Østfold kommune der byen Askim har lange tradisjoner med innvandring og var den kommunen i Østfold som har hatt størst andel av innvandrere med 20% av befolkningen. Se ellers under kapittel IV.

Agderforskning hevder at når hele samfunnet engasjerer seg i å integrere innvandrere, blir resultatet langt bedre enn om bare profesjonelle blir satt på oppgaven.

God integrasjon handler ikke bare om arbeid, mat, hus, klær, skole, sikkerhet og mangel på kunnskap om hverandre, men også kunnskap og forståelse og toleranse for hverandres kultur og tradisjoner. Mange flyktninger kommer nettopp fra land der naboer forfølger hverandre og massakrerer hverandre i

mangel på toleranse, kunnskap og forståelse for andres kultur, levesett og tradisjoner.

Derfor er det viktig at vi etablerer arenaer her hjemme der vi kan forebygge og lære mer om hverandre, om bakgrunnen for flukten fra hjemlandet, om annerledes skikker og seremonier. Skoleelever vil her være en viktig målgruppe sammen med alle andre aldersgrupper. Det er viktig at læringen foregår som dialogundervisning og ikke som enveiskommunikasjon.

Innvandringspolitikk berører grunnleggende spørsmål om hvordan mennesker skal leve sammen, både lokalt, nasjonalt og globalt. I sitt møte med innvandrere stilles den norske stat overfor svært sårbare mennesker som har satt mye på spill for å komme til Norges grenser.

I enkelte europeiske land er det opprettet innvandrers / solidaritetsmuseer som blant annet har som oppgave å delta i integreringsprosessen. I Oslo er det et interkulturelt museum, men det eneste stedet i Norden som har et innvandrer-museum er i Danmark, hvor man finner Immigrantmuseet. Dette ligger i Farum i Furesø kommune utenfor København.

I Norge bør man bygge et tilsvarende museum med utstilling som viser historien i en rekke temaer fra mat og klær til språk, lover, tradisjoner og møte mellom kulturer.

Innvandrer-museets besøkende skal møte de fremmede med deres annerledes skikker, bl.a. klær og spesielle matvaner. Men de skal også ansikt til ansikt med mennesket og den personlige historien om drømmen om et bedre liv, rikdom og sikkerhet i det fremmede landet, De skal se hvordan fremmede tradisjoner som juletrær og potetmos for lengst er blitt norske, og de skal oppleve hvordan Norge og nordmenn offisielt og uoffisielt har mottatt og tilpasset seg innvandrere gjennom tiden. Historien om innvandring er derfor historien om Norge.

Kapittel III

Hva innvandrer-museet bør omfatte

Gjennom en mosaikk av historier møter den besøkende til innvandrer-museet først stemmer fra høyttalere som på ulike språk ønsker velkommen. Utstillingen bygges opp i 7 temaer – mottagelsen (1), tradisjon (2), matkultur (3), kultur-møte (4), tema rom hvor det er mulig å vise kortfilm el. lign. (5). Et område i museet tilegnes særutstillinger, eller utstillinger av eget arbeid (6). Til sist bør museet ha et område hvor skoler og andre institusjoner kan ha undervisning (7).

I Farum er museumsarealet på 400 kvadratmeter.

Vi tenker oss at museet tar for seg innvandringen i to deler, en med innvandring før 1940 og en med innvandring etter 1945, og at bakgrunnen for innvandringen til å begynne med vises i et kort sammendrag på plakater.

Mottakelsen (1)

I den delen som omhandler mottakelsen, fortelles historien om de reglene som utlendingene er blitt mottatt med gjennom tidene. Det er loven om statsborgerskap, og innvandringsloven av 1976. Utstillingen består av en korridor med en rekke relevante ord som har til formål å skape en stemning og sette tankene i gang hos de besøkende. Samtidig er det mulig på en skjerm å fordype seg ytterligere i lovgivning og praktiske regler gjennom norgeshistorien.

Tradisjoner (2)

I den motsatte delen av korridoren møter den besøkende historien om tradisjoner som innvandrere har tatt med til Norge. Det er historien om forskjellige religioners vei til Norge og om kulturforeninger, samt hva det betyr å fastholde sin egen kultur.

Matkultur (3)

I delen om matkultur opplever

museumsgjesten mat, matvarer, bordskikk og kjøkkenvaner fra hele verden i et forsøk på å utdype ett av de emnene som best avspeiler hva man tar med seg når man flytter utenlands. Foruten en database med oppskrifter fokuserer utstillingen på personlige fortellinger om hva innvandrerne har tatt med av skikker fra de respektive land.

Kulturmøte (4)

Kulturmøte-delen er en labyrint som er delt inn i seksjoner med en rekke underavsnitt. Podier og reoler med gjenstander, bilder og tekst forteller om arbeidsinnvandring i fortiden, utvisninger, nordmenns forhold til utlendinger, asylsentre

og jødiske flyktninger i mellomkrigstiden. Ideen med utstillingen er først og fremst å presentere et utsnitt av de mange fasetter som fins i et høyaktuelt tema som innvandring.

Temarom (5)

I temarommet er det plass til å utdype deler av mosaikken i de øvrige utstillingene. Det kan for eksempel være en nærmere presentasjon av Norsk Folkehjelps og Røde Kors' arbeid med flyktninger i Norge, eller livsfortellinger basert på brev fra innvandreres familier i hjemlandet. Her er det mulig å vise museets arbeid i en mer utdypet form.

Særutstilling (6)

En del av museet avsettes til særutstillinger, hvor museets samarbeidspartnere i inn- og utland, eller andre organisasjoner i samarbeid med museet, kan stille ut sitt arbeid med innvandring. Ideen med et område for særutstilling er først og fremst å skape den dynamikken som er viktig i et museum med et såpass debattskapende tema som innvandring. Samtidig er det også av stor betydning å gi mulighet for å åpne museet for andre.

Skoletjeneste (7)

Med i utstillingsarbeidet hører også et tilbud til skoleklasser. Alle klassetrinn blir tilbudt både praktiske aktiviteter, som for eksempel å kunne skrive forskjellige alfabeter i språkundervisning, eller invitert til debatt- og problemundervisning hvor elevene blir bedt om å forholde seg til spørsmål om innvandring og integrasjon.

Skoletjenestens problemundervisning organiseres slik at den også kan gjennomføres på den enkelte skole i regionen ved at museets personell bringer

med seg det utstyret som benyttes i undervisningen. Avslutningsvis kan skoleklasser besøke Innvandermuseet (Se mer om skoletjenestens innhold i (Vedlegg I.)

Til dette formålet innrettes et klasserom med adgang til museets tilhørende lekerom. Her kan det også holdes ulike andre arrangementer, hvor det er nødvendig å samle en gruppe mennesker.

Aktiv inkludering og integrering

Klasserommet skal også kunne benyttes som møterom og foredragsrom. Eksempelvis kan man sette opp juleforestillingen «Barfotjentenes jul», en forestilling som handler om fem autentiske svenske kvinneskjebner. Innvandermuseet bør også sette opp et halvårsprogram med foredrag, debatt og arrangementer. Eksempelvis feiring av nasjonaldager, særutstillinger, Workshop «Hvem er jeg», og foredrag om innvandringstemaer som rallarene ved kraftstasjonene i Askim. Ulike nasjonale innvandringsgrupper kan også invitere til matkvelder hvor de server innvandrernes tradisjonsmat.

Dette er aktiv inkludering og integrering, noe som kommunens kulturutvalg og inkluderings- og integreringsrådet bør ta aktivt del i. Dette vil skape et levende museum.

Innvandermuseet godkjennes av universitets- og høyskoler

Innvandremuseet må ha kontakt med universitets- og høyskolemiljøet for samarbeid om forsknings- og utredningsprosjekter. Man kunne f.eks. gjerne tenke seg at mastergradsstudenter kunne ta for seg planleggingen av et slikt museum i sin masteroppgave. Arkitektstudenter kunne bli utfordret til å foreslå hvordan et slikt museum skulle utformes for optimal funksjonalitet

Målgruppe

Målgruppa for museumsutstillingen er yngre enn de tradisjonelle museumsbesøkende. Utstillingens form, innhold og design skal henvende seg til voksne fra 15-60 år. Informasjon gis gjennom en lagvis informasjon, slik skal det være mulig for den besøkende å velge hvilken del av historien han eller hun ønsker å utdype. Bruken av moderne teknikk gjennom utstillingen gjør det mulig å utdype og aktivere temaene elektronisk, mens innebygde skuffemoduler, duft og lyd m.m. medvirker til at den besøkende blir utfordret på sin nysgjerrighet.

Kapittel IV

Lokalisering av Innvandermuseet til Askim

Byen Askim i Indre Østfold kommune har i dag nær 16.000 innbyggere. Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at over 20% av innbyggerne tilhører det vi kan kalle innvandrerbefolkningen, dvs innvandrere og norskfødte med to innvandrerforeldre. Denne innvandrerbefolkningen består av nær 90 nasjonaliteter, flertallet av innvandrerne er fra ikke-vestlige land. Askimsamfunnet har hatt et sterkt internasjonalt preg helt siden 1870-årene, da rallarene kom fra hele Skandinavia på anleggsarbeid for å bygge jernbanen. Denne utviklingen fortsatte og ble forsterket under utbyggingen av de tre kraftstasjonene i perioden fram til 1925. Peter M. Røwde fortsatte trenden da han hentet inn kvinnelige arbeidere fra Sverige og ingeniører fra Russland og Europa til Askim Gummivare-fabrikk. Senere hentet fabrikkens også arbeidere

fra tidligere Jugoslavia. Mange av disse, eller deres etterkommere, bor fortsatt i Askim.

Etter 2. verdenskrig bosatte en del polske krigsfanger seg i området, og i årene frem til i dag har stadig flere nasjonaliteter funnet veien til Askim. Mange har vært bosatt i andre norske kommuner før de kom hit.

Askim har en lang innvandrerhistorie, og innvandrerbefolkningen har vært og er en viktig del av lokalsamfunnet. Det finnes i dag ikke noe slikt museum i Norge. Et innvandermuseum kan bidra til integrering og bli et kontaktpunkt mellom innvandrere og resten av befolkningen. Et innvandermuseum kan trekke til seg forskningsmiljøer (på innvandring og integrering) og gjøre Askim til et sentrum for diskusjon av slike spørsmål.

Det er viktig at det etableres en kafe` eller en annen type serveringssted i museet. Det kan selvsagt generere inntekter, men er først og fremst viktig for å skape et samlingspunkt der folk kan møtes selv om de ikke nødvendigvis skal besøke museet.

Kapittel V

Finansiering

Det har ikke vært mulig å foreta en grundig utredning av hvilke muligheter det finnes for å skaffe finansiering, men som et museum lagt inn under Østfoldmuseene må finansieringen være et fylkes ansvar. Vi vil imidlertid peke på at Immigrasjonsmuseet i Farum (Danmark) mottar 50% finansiering fra EU, videre finnes det stiftelser der en kan søke om støtte til enkeltprosjekter ved museet. Videre bør den kommunen som tilbyr seg å være vertskommune for et slikt museum, tilby egnede lokaler.

Det kan ellers opplyses at ved Immigrantmuseet i Farum er det 7 ansatte, 6 med universitets / høyskoleutdanning. Disse har kombinasjonsstillinger i Furesø kommune.

2 vedlegg

Vedlegg 1.

Skoletjeneste

Innvandermuseet etablerer et eget undervisningsopplegg for skoleklasser fra 0 til 10 klasse, der 0 også omfatter daginstitusjoner 5-6 år.

Pakk din koffert 0. til 3. klasse

Stikkord:| Innvandring, tradisjoner, matkultur.

Det starter med en kort presentasjon av begrepene innvandring og utvandring.

- Hva er en innvandrer?
- Hvorfor reiser mennesker?
- Hva tar de med seg?
- Hvordan er det å bo et annet sted enn der en er født?

Underveis hører elevene en fortelling om en person (ung) som reiser alene fra sitt hjemland til et annet land. Etter dette skal elevene forestille seg at de skal flytte fra sitt hjemland til et annet land. De må kun ta med seg en enkel, mindre koffert på reisen. Den enkelte elev skal hver for seg foreta et valg ut fra 20 gjenstander (pass, mobiltelefon, fotoalbum, etc.), og så skal de velge 5 ting som de synes er viktigst å ta med på reisen. Når elevene har gjort sine valg, diskuteres valgene i plenum.

Prosessen understøttes i felles mål bl.a.:

Historie:| Eleven kan relatere endringer i hverdag og livsvilkår over tid til eget liv. Varighet:| 30-60 minutter, alt etter alder.

Din, min og vår historie 3.-4. klasse

Stikkord:| Kulturmøter, mobilitet, innvandring, personhistorier.

På forhånd stifter elevene bekjentskap med historiske personer og deres fortellinger om det «å flytte fra et sted til et annet». Hvorfor flyttet hele Raynas familie fra Bosnia til Norge? Hvordan var det for Ibrahim å reise fra Somalia alene til Norge? Og kanskje har dere selv reist fra et sted til et annet i deres levetid? Elevene arbeider med hvilke faktorer som river oss ut av vårt sosiale opphav, og hvilke faktorer som holder oss tilbake til vårt sosiale opphav (push-pull-faktorer) og kulturmøter, og undersøker om alle våre historier på en eller annen måte har begynt med en reise. De skal finne push-pull-faktorer og pakke koffertene til forskjellige reiser. Pakker man det samme hvis man skal flytte på grunn av arbeid, som når man må flykte på grunn av krig?

Historie:| Eleven kan fortelle om hvordan mennesker er påvirket av og bruker historie.

Varighet: 60 minutter.

Jul, Ramadan og Halloween 4.-6. klasse

Stikkord:| Tradisjoner, mat, kulturmøter, nasjonalitet

Tradisjoner er det nok av; både de som samler folk, de som isolerer folk og de som skaper splid mellom forskjellige kulturer. Men hvor kommer alle de forskjellige kulturene egentlig fra? På forhånd arbeider elevene med forskjellige tradisjoner, hvor de stammer fra, deres formål og hva en tradisjon egentlig er.

Det arbeides bl.a. med hvor, når og hvordan noe blir en tradisjon, og om tradisjoner kun er gode eller om de også kan være skadelige for andre. Til slutt lager elevene en plansje med deres egen «perfekte tradisjon». Forløpet understøttes i Felles Mål bl.a.:

Historie:| Elevene kan vurdere brukbarheten av historiske spor, medier og andre uttryksformer til å belyse historiske problemstillinger. Eleven kan analysere bruk og funksjon av fortalte historier.

Varighet:| 70 minutter

Flyktningkonvensjonen 1951   Ungdomstrinn og videregående skoler

Stikkord:| Asyl, dilemma, flyktninger, krig.

Er alle på flukt egentlig flyktninger? På Innvandringsmuseet skal elevene arbeide med flyktningekonvensjonen fra 1951, hvorfor den ble laget og om den fremdeles er aktuell i dag. De skal bl.a. arbeide med hvem konvensjonen egentlig beskytter, dens fordeler og begrensninger. Fortolkes konvensjonen likt av alle land, eller er den åpen for ulike tolkninger? Og er den egentlig foreldet? Disse og mange andre spørsmål skal elevene arbeide med når de selv skal forsøke å konstruere sin egen versjon av konvensjonens §1 ut fra det verdensbildet vi har i dag. Det starter med en omvisning på Innvandrer-museet etterfulgt av en felles diskusjon samt en workshop, hvor elevene i grupper arbeider seg frem til hvilke verdier og hvilke personer en moderne konvensjon bør beskytte.

Varighet:| 90 minutter.

Omvisning på Innvandrer-museet   5.-10. klasse

Stikkord:| Innvandring, lovgivning, tradisjoner, religion, mat

Omvisningen er en reise gjennom 300 års innvandring til Norge. Med eksempler fra emner som lovgivning, kulturmøte, integrasjon, tradisjoner m.v. gir omvisningen en god basiskunnskap innenfor emnet innvandring. Det innledende kan brukes enkeltstående eller f.eks. som start eller avslutning på en temauke.

Prosessen understøtter i Felles Mål bl.a.:

Historie: Eleven kan ta stilling til og handle i forhold til sosiale og kulturelle sammenheng og problemstillinger.

Varighet:| 60 minutter

Din utstilling (workshop)   4.-7. klasse

Stikkord:| Utstilling, design, formidling, historiefortelling.

Elevene skal lage en utstilling innenfor emnet innvandring. Ingen idèer er for ville. Det starter med en omvisning i Innvandrer-museets permanente utstilling med fokus på formidling og utstillingsdesign. Hvordan formidler man best en historie? Hvordan kan gjenstandene fortelle? Og hvordan kan virkemidler som

lys og farger brukes til å understøtte en fortelling? Elevene arbeider deretter i grupper med sine utstillingsforslag. De ferdige forslagene presenteres på museet. Klassen kan også velge å arbeide videre med forslagene på skolen, hvor de kan bygge i 3D-. modeller. Prosessen understøtter i Felles Mål bl.a.:

Håndverk og design|. Elevene kan arbeide med enkle designprosesser knyttet til egen produktframstilling.

Innovasjon og entreprenørskap:| Utvikle innovative kompetanser, varierende og praksisorienterte undervisningsformer.

Varighet| Ca. 90 minutter på museet + eventuelt videre arbeid på skolen.

Velkommen her? – omvisning og debattspill

8.-10. klasse

Stikkord:| Innvandring, kulturer, flyktninger, lovgivning, integrasjonsstrategier. Med bakgrunn i Innvandrer-museets 300 års innvandrerhistorie til Norge spiller elevene et debattspill. I spillet skal elevene i grupper diskutere innvandring ut fra fire konkrete synsvinkler – arbeider, samfunn, arbeidsgiver og nordmenn. De skal ta stilling til spørsmål som: Skal arbeidsinnvandring være midlertidig? Skal gettodannelser unngås? Gjennom debattspillet finner elevene ut av hvilken integrasjonsstrategi de går inn for: Integrasjon, multikulturalisme, assimilasjon eller segregering.

Prosessen understøttes i Felles Mål bl.a:

Historie:| Eleven kan på bakgrunn av et kronologisk overblikk forklare hvordan samfunn har utviklet seg under forskjellige forutsetninger.

Samfunnsfag:| Eleven kan ta stilling til og handle i forhold til sosiale og kulturelle sammenhenger og problemstillinger.

Varighet:| 90 minutter i alt. 50 minutters omvisning + 40 minutters debattspill.

Skoletjenesten egner seg også til å kunne gjennomføres separat på skoler utenfor museet. Innvandrer-museet kan derfor tilby skolene i regionen å gjennomføre et slikt undervisningsopplegg på skolene.

Vedlegg 2.

Bilder fra Immigrasjonsmuseet i Farum

For å illustrere hvordan Immigrasjonsmuseet i Farum har ordnet sin utstilling viser vi enkelte fotoeksemplere på dette

Immigrant-museets inngangsparti

Immigrantmuseets mottakelse og korridor

Fra utstillingen

Fra utstillingen

Interview med Arfan El Mounzer fra Shawarma Grill House

Hvor fik du ideen til at åbne en shawarmabutik i Danmark?

"Dengang i København var der ikke det store udvalgte af fastfood. Så da Burger King åbnede i 1977 på Vesterbrogade 28 var der stor begejstring hos folk. En lang kø formede sig foran forretningen, hver gang jeg gik forbi. Denne begejstring for fremmed mad gav mig lyst til at åbne en shawarmabutik. Jeg købte efterfølgende en grillbar på Strøget, der var sat til salg, og åbnede så Shawarma Grill House. Folk kendte slet ikke til shawarma. Der var sågar et ældre par, som spurgte om det var chokolade, der hang der".

Hvad arbejdede du med før du blev forretningsfører?

"Jeg kom til Danmark som musiker fra Libanon. Her spillede jeg et par måneder og blev hængende, da jeg blev gift. Jeg har også arbejdet i min egen tørbutik, og det var så her jeg fik ideen til at åbne en shawarmabutik. Mange af mine venner sagde, at det var en dum ide, men jeg gik til den".

Hvad skal man fokusere på, når man tilbereder en god kebab?

"Man skal være dygtig til at købe kød af god kvalitet og det skal være friskt, ellers kan man ikke lave god shawarma. Kødet er derfor det vigtigste element, når man tilbereder".

Er döner kebab og shawarma det samme, eller er der forskelle?

"Ja, der er meget forskel. Döner kebab har et andet koncept end shawarma. Ægte döner kebab kan man få i Tyrkiet, og det kan man få i Danmark smager ikke helt af det samme".

Hvorfor tror du at kebab og shawarma er blevet populære i Danmark?

"Folk kan se, hvad de får at spise. De får velsmagende kødstykker som er krydret rigtigt, og så får man frisk salat og en god dressing. Man bliver aldrig træt af at spise kebab eller shawarma".

Tilhører kebab og shawarma dansk madkultur?

"Danskerne er generelt glade for fremmed madkultur. Kebab og shawarma er velsmagende og forvarmet, derfor er det en succes i Danmark. Jeg tror, at denne spise er kommet for at blive, fordi danskerne elsker kød og i shawarma er der næsten kun kød".

Interview med Theis Brydegaard fra Kadeau København

Hvor fik I inspiration fra til at lave jeres egen version af kebab?

"Vi havde på Kadeau et ønske om at åbne en grillbar, som vi huskede den fra vores ungdom. Der er en håndfuld gode kebabforretninger i København og mange knap så gode. Med vores knowhow ville vi gerne udfordre kebabmarkedet, som var et udforsket område. Vi startede med at købe et lille stykke og begyndte at eksperimentere med kødet og krydderierne, indtil vi landede den rette smag. Vi gik efter en mellemstignende smag, men også vores helt egen version af en klassisk kebab".

Hvad lægger I vægt på i jeres kebab?

"Vores kebabkød laver vi selv, som består af en blanding af lammekebab og kylling. Vi bager brødet på bestilling, og dette gør en stor forskel på smagen og tekturen i rullen. Der bliver også syltet og saltet på restauranten og vi bruger bl.a. vores fermenterede majroe, også kaldet kohls, i kebabben".

Hvorfor tror du at kebab er blevet en populær spise i Danmark?

"Køret og godt, det smager virkelig godt. Nogen af de fleste kan lide, - grillet kød, friskbagt brød, krydderurter og god dressing. For mig kan en kebab mange ting. Det er komfort food når det er bedst, og noget man altid vender tilbage til, netop fordi det smager så godt".

Tilhører kebab dansk madkultur?

"Personligt synes jeg, at den tyrkiske madkultur i den grad har sin plads i den danske madkultur. Jeg kan ikke se, hvorfor kebab ikke skulle være en del af vores madkultur, når den er så populær og udbredt".

Har I tilpasset smagen efter jeres egne ønsker eller har I gået efter en bestemt smag?

"Vi har prøvet at ramme en klassisk smag. Vi åbner dog snart flere butikker og der vil vi eksperimentere mere med forskellige smage og prøve at tænke lidt mere ud af boksen. Hensigten er at lave kebab lidt mere Kadeau-agtig. Brugte vores dna og syltekatten meget mere i vores fast food, fremadrettet".

Fra utstillingen

Fra utstillingen

Krydder fra mange av verdens land

Fra utstillingen

Utstillingen har moderne utstyr til hjelp i visualiseringen og i fordypning som PC- skjermer med temasøk, fjernsynsskjermer med videosnutter og VR briller

Særutstilling «På flukt»

